

David A. de Silva, *Fourth Maccabees and the Promotion of Jewish Philosophy: Rhetoric, Intertexture and Reception*

Eugene, Oregon: Cascade Books, 2020.

E-book

ISBN: 978–1-7252–7070–1

Дејвид Артур де Силва, уважени професор Новог Завета и грчког језика на Теолошком факултету Универзитета у Ешленду (Охајо, САД), приредио је зборник сопствених чланака под насловом *Fourth Maccabees and the Promotion of Jewish Philosophy*. Овај зборник, који обухвата веома значајне резултате његовог двадесетогодишњег истраживања, представља кулминацију изузетно плодног научног рада на *Четвртој књизи Макавејској*, једног од водећих стручњака у области јелинистичког јудаизма.

Поред бројних утицајних студија, Де Силва је у научним круговима најпознатији по свом коментару на 4. Мак, који се

сматра неопходним штивом за свакога ко изучава овај текст.¹ У новом зборнику, он доноси темељну анализу кључних, претходно недовољно осветљених, аспеката овог теолошко-философског трактата који има за циљ да докаже способност побожног разума да влада над страстима (4. Мак. 1, 1).

Четврта књига Макавејска, смештена на културној раскрсници грчко-римских и јеврејских традиција, представља извор од непроцењиве вредности за разумевање интеракције теологије јудаизма другог Храма и јелинистичке философије, а нарочито средњег стоицизма. У својим радовима обједињеним у овом зборнику, Де Силва пружа

¹ David A. DeSilva, *4 Maccabees: Introduction and Commentary on the Greek Text in Codex Sinaiticus* (Leiden: Brill, 2006).

дубоке увиде у начине на које ово често занемарено дело интегрише јеврејски религијски идентитет, утемељен у Мојсијевом Закону, с јелинистичким идеалима у контексту свакодневног живота у јелинистичком полису.

Зборник садржи десет чланака, који су тематски подељени у три дела. Први део насловљен *Rhetorical Situation and Strategic Response* посвећује посебну пажњу природи и квалитету односа између јудаизма и јелинистичке философије у првом веку након Христа. Нарочито се истиче први чланак под насловом *The Author of 4 Maccabees and Greek Paideia: Facets of the Formation of a Hellenistic Jewish Rhetor*, у којем Де Силва успешно реконструира образовни профил писца 4. Мак. Он закључује да је аутор несумњиво поседовао јелинистичко образовање средњег нивоа, што се јасно огледа у његовом вештом коришћењу разноврсних реторичких техника и у његовој културној писмености. Постоје индикације да је делимично стекао и више образовање, нарочито у области реторике и философије. Ипак, аутор остаје неодлучан око тога да ли је то знање стечено формалним образовањем или је резултат самосталног изучавања.

У чланку под насловом *Honor and Shame as Argumentative Topoi in 4 Maccabees*, аутор се ба-

ви анализом концепата части и срама као реторичких топоса у епидеиктичким говорима. Посебна пажња посвећена је упоредној анализи аргумената које износе мученици у 4. Мак. и оних које заступају Аристотел и Квинтилијан у својим теоријским делима.

Трећи чланак, под насловом *Fourth Maccabees as Acculturated Resistance Literature*, интерпретира 4. Мак. као врсту књижевности отпора, усмерену на оснаживање маргинализованих група унутар оквира великих империја. Особито је значајан Де Силвин аргумент да писац 4. Мак. „користи алатке господара да би срушио његову кућу“, односно критикује друштво које маргинализује Јевреје користећи реторичке и мисаоне категорије тог истог друштва. Ова студија је нарочито релевантна због примене постколонијалне ерминевтике, у оквиру које се постављају следећа питања: 1) Како писац 4. Мак. перципира империју? 2) Како представља свој народ? 3) Да ли пише из позиције моћи или са њене периферије? 4) Да ли се аутор ставља у службу легитимизације империје или пружа отпор њеној доминацији?

Други део зборника, под насловом *The Rhetorical Contributions of Intertexture*, такође обухвата три чланка и фокусира се на разумевање Мојсијевог

Закона међу Јеврејима у првом веку после Христа. Чланак *The Strategic Retelling of Scripture in 4 Maccabees: David's Thirst* (4 Масс 3:6–18) анализира рецепцију и адаптацију приче о жеђи цара Давида (2. Сам. 23, 13–17; 1. Дн. 11, 15–19) у 4. Мак. и код Јосифа Флавија.

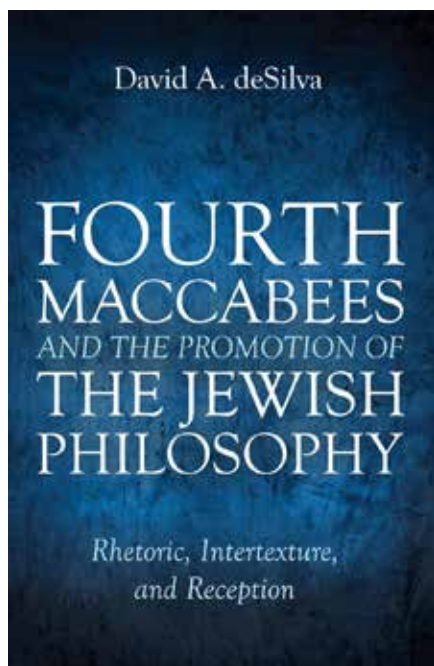
Особито значајан је чланак *Engagement with Greco-Roman Intertexture: Conversations about Maternal Affections*, који истражује тачке додира између разматрања мајчинске љубави у 4. Мак. 14, 13–19 и 15, 4–10 и компаративног материјала код Плутарха и Аристотела. У овом раду, Де Силва пружа компаративну анализу хипотетичке елегije коју би мајка седморице мученика могла изговорити у случају малодушности и слабости, али није (4. Мак. 16, 5–11). Ова анализа је заснована на вокабулару и темама које су познате из Еурипидових *Тројанки* и *Хекубе*. Аутор се даље бави истраживањем разлога због којих, према писцу 4. Мак, мајка седморице браће одбија да из-

говори такву елегiju каква би се у јелинистичком свету природно очекивала од мајке која је изгубила децу. Он закључује да, за писца 4. Мак, родитељска љубав достиже своје највише испуњење кроз педагогију која подстиче децу на бескомпромисну верност Мојсијевом Закону, чак и када то подразумева прихватање мученичке смрти.

У шестом по реду, чланку *“Father Knew Best”*:

Intertextuality and Argumentation in 4 Macc 18:6–19 аутор се фокусира на мајсторску употребу реторичке фигуре η проσωποлоια писца 4. Мак. приликом састављања другог говора мајке седморице браће (4. Мак. 18, 6–19). Овај говор обилује бројним цитатима из Светога Писма и из њега се сасвим јасно може закључити да се писац 4. Мак. служи Септуагинтом.

Трећи део зборника под насловом *The Legacy of 4 Maccabees*, отвара чланак *The Human Ideal, the Problem of Evil, and Moral Re-*

sponsibility in 4 Maccabees, који истражује како писац 4. Мак. приступа увек актуелном питању личног односа појединца с Богом кроз перспективу страдања и како унутрашње, тако и спољашње борбе. У том контексту, Де Силва поставља следећа тематска питања: 1) Шта значи бити човек? 2) Одакле зло долази у свет и ко је за њега одговоран? 3) Какав је однос Бога према злу? 4) Како добро може надвладати зло? 5) Који је смисао смрти и који је њен значај? 6) Какву улогу вера у вечни живот игра у људском суочавању са злом?

Два наредна чланка, *Fourth Maccabees and Early Christian Martyrdom: The Influence of 4 Maccabees on Origen's Exhortatio ad Martyrium* и *Ambrose's Use of 4 Maccabees in De Jacob et Vita Beata*, посвећена су рецепцији 4. Мак. у раном патристичком периоду, коју аутор оцењује као недовољно истражену и савременим читаоцима углавном непознату. Аутор на више места наглашава да је овај утицај остао непримећен чак и од стране неких водећих научника у овој области. Десети и последњи чланак, *Beyond the Eclectic Text of 4 Maccabees: Reading 4 Maccabe-*

es in Codex Sinaiticus, анализира текстуалне разлике између верзије 4. Мак. у Синајском кодексу и у савременим еклектичким издањима и преводима.

На основу свега наведеног могуће је закључити да је Дејвид Артур де Силва зборником *Fourth Maccabees and the Promotion of Jewish Philosophy* обогатио област истраживања јелинистичког јудаизма једним делом, које расветљава историјски и философски контекст 4. Мак, сходно чему овај теолошко-философски трактат представља својеврстан мост између јелинизма и јудаизма и доказ да је акултурација могућа без асимилације.

Ненад Филиповић
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
nfilipovic.233007@bfspc.bg.ac.rs

□